

О. М. Рижко, О. В. Савченко

Аналогія

АНАЛОГІЯ (грец. *ἀναλογία* – відповідність) – подібність, схожість за певними властивостями, ознаками або відношеннями загалом відмінних предметів та явищ. А. в логіці – умовивід, у якому на підставі схожості предметів за одними ознаками робиться висновок про можливу схожість їх за ін. ознаками. За А. знання, набуте при спостереженні певного об'єкта (моделі), переноситься на інший, менш наочний чи доступний для дослідження. Висновки за А. щодо конкрет. об'єктів гіпотетичні – їх правильність з'ясовують шляхом подальших досліджень і перевірок. У сучас. науці розвиненою галуззю застосування А. є т. зв. теорія подібності, що використовується при *моделюванні*. А. існуючого, А. буття є одним з осн. принципів схоластики, що обґрунтовує можливість пізнання буття Бога через буття світу, який він створив. А. права – специф. прийом розв'язання держ. органами та служб. особами юрид. питань, не врегульованих нормами права, оскільки наявні у чинному законодавстві прогалини. У такому випадку рішення в справі приймають, застосовуючи заг. принципи, осн. засади та зміст відповід. галузей права, нац. чи міжнар. систем права. Вдаватися до А. можна лише тоді, коли питання, яке розглядається, прямо не врегульоване нормою права або коли немає норм, які регулюють подібні відносини, внаслідок чого неможливо скористатися А. закону, або коли це дозволено чи принаймні не заборонено законом. В Україні А. права має допоміж. характер і обмежену сферу застосування. Так, аби зменшити ймовірність порушення прав громадян, у сфері кримінал. та адм. права А. не допускається взагалі. Сфера застосування А. права звужується у процесі розвитку і вдосконалення законодавства. А. в мовознавстві – уподібнення, наближення однієї мовної одиниці до ін., більш поширеної, регулярної, продуктивної на підставі формальної або значеннєвої подібності. А. діє на різних мовних рівнях. Виділяють зміни за А., творення за А. і поширення у функціонуванні за А. Залежно від формал. і зміст. аспекту мовних одиниць виокремлюють однорівневий (формал. і семант.) та дворівневий (формал.-семант. і семант.-формал.) типи, а залежно від способу організації відношень мовних одиниць – парадигматичний і синтагматичний типи А. У літературознавстві А. – худож.-стиліст. прийом, близький до порівняння, але з більш розгорнутою структурою. Щоб розкрити суть певного складного явища, письменник зображує інше, подібне і вже знайоме читачеві явище. А. в біології – зовн. подібність організмів різних системат. груп, а також органів або їхніх частин, що походять із різних

вихідних зачатків і мають неоднакову будову. А. зумовлюється пристосуванням організмів до життя в подібних умовах або виконанням органами однакових функцій. Такі відмінні за походженням, але подібні за виконуваною функцією органи називаються аналогічними. Приклад А. – крила птахів, що розвиваються з особливого зачатка і мають скелет, крила метелика, що розвиваються зі складки зовнішніх покривів тіла; колючки глоду – видозмінені стебла, а колючки барбарису – видозмінене листя. А. в навчанні – педагогічний прийом, який використовується під час пояснення виведеного експериментальним шляхом нового, далекого від звичайних уявлень учнів поняття за допомогою частково схожих понять; він полегшує учням засвоєння матеріалу, активізує їхнє мислення, стимулює до пошуків тощо. А. в техніці – схожість у якихось властивостях, проявах, особливостях машин або механізмів (а також матеріалів, явищ, процесів) зі своїми моделями.

Рекомендована література

1. M. Hesse. Models and analogies in science. London; New York, 1963;
2. Уемов А. И. Аналогия в практике научного исследования. Москва, 1970;
3. Никитина Ф. А. Влияние аналогии на словообразование. К., 1973;
4. Кубрякова Е. С. Размышления об аналогии // Сущность, развитие и функции. Москва, 1987;
5. Медвідь А. Г. Фізика в поняттях, формулах, законах, аналогіях: Довід. для учнів, студентів та абітурієнтів. Т., 1998.

Бібліографічний опис:

Аналогія / О. М. Рижко, О. В. Савченко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-44045>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).